

Предложенные меры по совершенствованию деловой среды заметно повысят эффективность, результативность и доходность организации.

Литература

1. Брич А.Н. Путь России к процветанию в постиндустриальном мире/ А.Н. Брич // Вопросы экономики – 2003. – №5.
2. Прангишвили И.В. Об эффективности управления сложными социально-экономическими системами / И.В. Прангишвили // Проблемы теории и практики управления. – 2006. – № 7.
3. Саутиева Т.Б. Методы государственного регулирования внешне-экономической деятельности России / Т.Б. Саутиева // Российский внешнеэкономический вестник. – 2006. – №8.

Надійшла 07.10.2011

УДК 338

I. I. ВІННІКОВА, С. В. МАРЧУК
Державна академія житлово-комунального господарства

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЖКГ

У статті досліджено проблему паливно-енергетичних ресурсів і їх взаємозв'язок з житлово-комунальними послугами. Розглянуто процес реформування житлово-комунальної сфери у розвинутих країнах, проаналізовано недоліки, які притаманні сфері ЖКГ. Запропоновано напрями вдосконалення системи управління житлово-комунальним господарством.

This article explores the problem of energy resources and their relationship to housing services. The process of the reform of the housing sector in developed countries, analyzed the shortcomings that are inherent in the field of housing. Directions of improving management of housing and communal services.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, реформування ЖКГ, паливно-енергетичні ресурси, житлово-комунальні послуги.

Актуальність теми. Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) стосується кожної людини. Всі ми споживаємо той чи інший ресурс для забезпечення життєдіяльності (холодну і гарячу воду, тепло, електрику, газ) або отримуємо послуги з утримання будинків та прибудинкових територій, відведення стічних вод, вивезення сміття. З приватизацією державного житлового фонду з'явилися нові функції для громадян – виступити в ролі ефективних власників цього житла, виникла потреба в управлінні такою власністю.

Основна проблема ЖКГ полягає в тому, що вся система управління галуззю була й залишається в одних руках: ЖКГ самі надають послуги, самі отримують кошти й самі себе контролюють. Очевидна архаїчність, алогічність і неефективність системи, що вичерпала себе, а тому зараз назріла гостра необхідність розглядати й здійснювати управління ЖКГ по-новому, з використанням нових методів, діючих механізмів, ефективного й економічно обґрунтованого інструментарію.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз та визначення об'єктивних проблемних аспектів неефективного функціонування підприємств житлово-комунального господарства у ринкових умовах господарювання, систематизації й узагальненні підходів до формування дійового організаційно-економічного механізму управління в цій сфері.

Аналіз останніх досліджень показав, що окремі аспекти реформування житлово-комунального господарства розглядаються в працях таких вчених, як В.Г. Ковалевський В.П. Ніколаєв, Г.І. Онишук, Г.М. Семчук, О.М. Тищенко, Н.Ф. Чечетова, Л.М. Шутенко, Т.П. Юр'єва та ін. Однак багато питань на сучасному етапі залишаються невизначеними.

Результати дослідження. Сучасний стан житлово-комунального господарства України потребує поліпшення системи управління житлово-комунальним господарством, зволікання з його реформуванням призвели до того, що підприємства галузі неспроможні ефективно працювати в ринкових умовах і надавати споживачам послуги належного рівня та якості.

На сьогодні сфері житлово-комунальних послуг притаманні такі недоліки:

- законодавство у сфері житлово-комунального господарства не повністю відповідає директивам Європейського Союзу та Європейській хартії місцевого самоврядування, що не сприяє створенню привабливого інвестиційного клімату;

- потребує удосконалення існуюча система цін і тарифів на житлово-комунальні послуги, у тому числі з правом реагування на підвищення цін на енергоносії, в напрямку стимулювання зниження витрат та економії ресурсів;

- потребує удосконалення система соціального захисту населення у сфері житлово-комунального господарства, існує необхідність впровадження програм інформування населення з питань реформування

житлово-комунального господарства, законодавства у сфері ЖКГ щодо регулювання взаємовідносин споживачів і виробників житлово-комунальних послуг;

В 2004 р. В Україні прийнята програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2004–2010 роки.

Мета програми полягає у здійсненні державної політики з реформування житлово-комунального господарства, підвищення ефективності та надійності його функціонування, забезпечення сталого розвитку для задоволення потреб населення і господарського комплексу в житлово-комунальних послугах відповідно до встановлених нормативів і національних стандартів.

З метою підвищення платоспроможності населення за житлово-комунальні послуги Кабінет Міністрів України схвалив проект Закону "Про затвердження Загальнодержавної програми подолання та запобігання бідності на період до 2015 року".

Метою програми є здійснення заходів, спрямованих на зниження рівня бідності, подолання бідності серед працюючих та сімей з дітьми, особливо багатодітних сімей, а також інших категорій громадян.

В процесі реформування сфери житлово-комунального господарства дуже важливо враховувати досвід інших держав для того, щоб не допустити їх помилок і направити найбільші зусилля на зміни, які надали максимальний позитивний ефект в інших країнах.

Процес реформування житлово-комунальної сфери свого часу відбувався у всіх розвинених країнах світу. Шукаючи виходу зі складної ситуації, уряди цих держав провадили політику, що мала забезпечити державну підтримку підприємств житлово-комунальної сфери і водночас сприяти якомога ширшому залученню приватного сектора до надання послуг. Завдяки залученню приватних підприємств виникло і розвинулося конкурентне середовище. За таких умов підвищилася ефективність та якість надання житлово-комунальних послуг і знизилася їхня вартість. Істотно зріс інвестиційний портфель порівняно з центральним урядом чи муніципалітетами, оскільки приватні бізнесмени мали набагато кращі можливості залучати приватний банківський капітал. Впроваджуючи новітні технології, підприємства почали працювати ефективніше, споживачі навчилися економічно витрачати енергоресурси. Це призвело до скорочення витрат виробництва і здешевлення житлово-комунальних послуг. Одночасно уряди країн провадили цілеспрямовану соціальну політику, що гарантувала захист малозабезпеченим родинам і заохочувала широку громадськість до участі у здійсненні тарифної реформи.

Переважає більшість країн приділяє значну увагу проблемам управління якістю житлово-комунальних послуг. Деякі європейські країни дали змогу приватним підприємствам надавати комунальні послуги, які належать до сфери впливу монополій. У 1989 році уряд Великої Британії передав приватним компаніям усі системи постачання питної води та системи каналізації. Приватні фірми, залучивши великі інвестиції, впровадили сучасні технології обробки питної води та очищення стічних вод, створили для працівників підприємств стимули для ефективнішої праці та творчого підходу до виконання службових обов'язків. Такі заходи дали змогу значно скоротити втрати води та споживання електроенергії, забезпечити цілодобове водопостачання у всій країні і дотримуватися стандартів Європейського союзу щодо якості питної води та очищення стічних вод [2, с. 18–24].

Що ж до країн Балтії, то, наприклад, у Латвії загальнодержавної реформи управління житлово-комунальним господарством у вигляді програм або спеціальних урядових рішень не проводилось. У кінці 1991 – на початку 1992 року Кабінет Міністрів прийняв низку документів, за якими все житлово-комунальне господарство було передане у власність територіальних громад. З того часу кожна територіальна громада самостійно вирішує всі питання, пов'язані з утриманням житлово-комунального господарства конкретного міста та його експлуатацією.

Практично всі територіальні громади створили в своїх населених пунктах відповідні акціонерні товариства, які перейняли не тільки державне майно, а й борги, накопичені до цього державою. Ціни на послуги встановлюються органами місцевого самоврядування самостійно в кожному регіоні, за винятком цін на електроенергію, газ та телекомунікаційні послуги, які контролює Комісія з регулювання суспільних послуг, що підпорядковується Міністерству економіки Латвії. Органи місцевого самоврядування самостійно надають соціальну допомогу, зокрема субсидують малозабезпечені сім'ї [3, с. 24–25].

Значних успіхів у реформуванні житлово-комунальної сфери досягли близькі сусіди України: Польща, Угорщина, Чехія. Змін на краще тут домоглися завдяки роздержавленню і залученню приватного капіталу у житлово-комунальну сферу, здійсненню цілеспрямованої державної політики щодо підтримки підприємств житлово-комунальної сфери та соціального захисту населення. Приватний сектор сформовано здебільшого через створення спільних підприємств та інших приватних структур з капіталом великих західноєвропейських компаній. Так вдалося за короткий час залучити кошти міжнародних фінансових інституцій, зокрема, Світового банку і Європейського банку реконструкції та розвитку, приватних банків, а також впровадити новітні технології та сучасний управлінський досвід.

При цьому центральний уряд та місцеві органи влади залишали за собою право регулювати діяльність таких приватних компаній, тобто видавати сертифікати на надання житлово-комунальних послуг, здійснювати моніторинг їхньої роботи, регулювати ціни на послуги та контролювати якість послуг. Водночас органи влади зобов'язалися всіляко підтримувати ці підприємства, починаючи від надання

державних гарантій за кредитами, виділеними для модернізації комунальних систем, і закінчуючи сприянням у здійсненні заходів щодо забезпечення повної оплати послуг споживачами [2, с. 21–30].

Отже, досвід функціонування ЖКГ зарубіжних країн може бути корисним для України з точки зору збільшення конкуренції та зменшення влади монополій на ринку житлово-комунальних послуг, оскільки сучасний розвиток комунальної форми власності в Україні та зміцнення матеріальної і фінансової основ місцевого самоврядування можна розглядати як стримуючий фактор, адже комунальні за формою власності підприємства в Україні продовжують діяти як монополійні утворення [2, с. 35–41]. Водночас, як свідчить міжнародний досвід, процес реструктуризації цих підприємств з метою їх подальшої приватизації є тривалим процесом, оскільки пов'язаним передусім з процесами децентралізації в Україні [2, с. 98–104].

Власне тому розгляд особливостей формування конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг в Україні з урахуванням регіональних особливостей і трансформаційних перетворень, що відбуваються сьогодні в державі, та адаптацією європейського досвіду функціонування ЖКГ в регіоні до умов господарювання вітчизняного ЖКГ, є необхідним та своєчасним.

Чому сьогодні необхідно звернути увагу не на проблеми окремої галузі житлово-комунального комплексу або сегмента ринку, а на наявність системних проблем? Чому потрібні кардинальні зміни, а не поодинокі приклади вдосконалення та подолання неефективності у ЖКГ, незважаючи на наше суб'єктивне небажання кардинально змінювати застарілі практики?

По-перше, системного підходу до розв'язання проблем у ЖКГ потребує власне структура цієї сфери, яка є багатогалузевою. Умовно можна визначити, що ЖКГ складається з двох взаємопов'язаних сегментів: житлового (будинки як об'єкт права власності, управління, споживання) та інфраструктурного (виробництво, транспортування, постачання комунальних ресурсів: води, тепла електрики та послуг водовідведення до будинку).

Сьогодні розв'язання цього кола взаємопов'язаних проблем вочевидь необхідно розпочати з визнання кінцевого споживача всієї продукції, яка виробляється у ЖКГ, першим ініціатором ланцюга відносин, що повинні формуватися. В умовах ринку споживач визначає потребу в ресурсах та послугах певної кількості та якості. ЖКГ більше не може функціонувати в умовах ізольованості від загальноекономічних процесів, які відбуваються в державі. Не виробник повинен визначати кількість продукції, яку він хоче поставити в будинок, і забезпечити відшкодування витрат та інвестиційних ресурсів, вкладених у надмірні потужності, а попит на певну кількість економічних благ (товарів, послуг) для споживання. Саме тому нам не обійтись без кардинальних рішень.

Підґрунтям комплексного кардинального вирішення питання системного реформування ЖКГ є вдосконалення системи відносин між усіма учасниками ринку, які провадять діяльність з виробництва, транспортування та постачання ресурсів і надання послуг у будинки, та кінцевими споживачами.

Одним із напрямів розвитку ЖКГ є новий інформресурс для ОСББ. За підтримки Європейського банку реконструкції та розвитку і Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України почав діяти Інтернет-ресурс "Теплий дім", який у майбутньому стане платформою для запровадження кредитної лінії Європейського банку реконструкції та розвитку для фінансування заходів з енергозбереження у житлових будинках з можливістю подачі он-лайн заявок.

Інформаційний ресурс www.teplydim.com.ua працює для власників квартир у багатоповерхових будинках, ОСББ та інших об'єднань власників житла, виробників матеріалів, обладнання та технологій, управителів, комунальних підприємств, місцевих органів влади, банків та інших фінансових організацій, фахівців з питань енергоефективності, журналістів.

Більшість населення України живе у багатоквартирних панельних будинках, які були збудовані з одношарових бетонних панелей. За висновками спеціалістів, термічний опір стін і перекриттів у будинках забудови 1970–1990-х років у 2–4 рази нижче за нормативні вимоги країн Західної Європи з аналогічним кліматом.

На сучасному етапі розвитку підприємства житлово-комунального господарства України функціонують у надзвичайно складних умовах. Однією з основних проблем галузі є нерациональне та неефективне використання паливно-енергетичних ресурсів.

Житлово-комунальне господарство є однією з найбільш енергоємних галузей після металургії і хімічної промисловості. Будівельна сфера та житлово-комунальне господарство споживає близько 30% загального обсягу палива, яке щорічно витрачається в Україні. Питомі витрати енергоресурсів на одиницю виготовленої продукції та наданих комунальних послуг в 1,5–2 рази перевищують зарубіжні показники, що свідчить про низьку ефективність використання палива. Такі перевитрати паливно-енергетичних ресурсів є наслідком сформованої в минулі десятиріччя неприпустимо великої енергоємності народногосподарських комплексів. Перехід на світові стандарти цін, призвів до подорожчання комунальних послуг, в собівартості яких складова енергоресурсів досягає 50%, тому питання енергозбереження в цій галузі набуло очевидної актуальності.

Для багатьох буде відкриттям те, що в Україні, за даними Міжнародного енергетичного агентства 2008 р. [2, с. 56–59], в житлових будинках споживається 29,7 % загального кінцевого споживання енергії – 272 млн МВт год. Це означає, що лише індустриальні галузі споживають енергоресурсів в Україні більше,

ніж житловий сегмент ринку ЖКГ, і майже третина енергетичного сектору України працює саме на кінцеве побутове споживання. Отже, неефективність відносин між споживачами та суб'єктами господарювання у ЖКГ має негативні наслідки для кожного зокрема і для економіки України в цілому. Як наслідок, споживання теплової енергії у житловому фонді міста майже вдвічі перевищує європейські показники. Великі тепловтрати мають місце ще й тому, що значна частина будинків знаходиться у жахливому технічному стані – погана ізоляція стін, даху, підлоги призводять до втрати 50 % тепла. Відносно благополучна ситуація з енергозбереженням у цегляних будинках, де коефіцієнт теплопровідності стін становить 0,8–0,9 Вт/м². У сучасних будинках з утепленими зовнішніми фасадами цей показник складає 0,13–0,35 Вт/м². Будинки з керамзитобетону мають теплопровідність стін на рівні 0,6–0,94 Вт/м². Найгірші справи з багатопверхівками зі збірного залізобетону, де рівень тепловтрат сягає 2 Вт/м². Не дивно, що мешканці таких будинків мерзнуть взимку і скаржаться на постійну сирість.

Крім того, Загальнодержавна програма визначає основні напрями подолання бідності, зокрема підвищення соціальних стандартів, сприяння зайнятості населення, вдосконалення оплати праці, підвищення пенсій, здійснення реформування пенсійної системи, соціального страхування, системи соціального захисту, медичного обслуговування, соціальної підтримки молоді, сім'ї та захисту прав дітей.

Для оцінки бідності Міністерство соціальної політики пропонує ввести відповідні критерії, а також моніторинг ефективності виконання програми.

Пропонується включити житлово-будівельні кооперативи в механізм інвестування в житлове будівництво, удосконаливши при цьому регулювання питання права власності на квартиру в ньому і порядок ліквідації кооперативів.

Зокрема, в Законі "Про інвестиційну діяльність" передбачається, що об'єктами інвестиційної діяльності не можуть бути об'єкти житлового будівництва, фінансування спорудження яких здійснюється з використанням недержавних коштів, залучених від фізичних та юридичних осіб, у тому числі в управління. Інвестування та фінансування будівництва таких об'єктів може здійснюватися виключно через фонди фінансування будівництва, фонди операцій з нерухомістю, інститути спільного інвестування, недержавні пенсійні фонди, які створені і діють згідно із законодавством, житлово-будівельні кооперативи, а також через випуск безпроцентних (цільових) облігацій, за якими базовим товаром виступає одиниця такої нерухомості.

Багато підприємств тепломереж уже зараз є фактично фінансовими банкрутами. Під час проекту «Реформа міського теплозабезпечення» проводився аналіз в 20 містах України щодо спроможності підприємства теплопостачання та комунальної енергетики взяти кредит? Виявилось, що жодне не може цього зробити, оскільки в усіх або майно в заставі, або заборгованість перевищує нормативний рівень, тобто всі підприємства стали інвестиційно непривабливими. До того ж у структуру тарифів не закладені кошти на розвиток підприємств теплопостачання та комунальної енергетики, плюс маємо зростаючі неплатежі населення. Відтак прогресує зниження ефективності того, чим ми свого часу пишалися, – систем централізованого теплопостачання. Більша частина житла зведена в минулому столітті, коли газ був дешевим, а от цегла і цемент дефіцитними. Нині втрати енергоносія безпосередньо в таких будинках – 70–80 %. Також застаріле обладнання на котельнях, де втрачається 2–5 % газу, а подекуди й до 10 %. На транспортуванні через зношені мережі втрачаємо 13–20 % енергоресурсів. Отже, заощаджувати потрібно на всьому ланцюгу проходження енергоносія.

Ціни на газ зростатимуть упродовж двох десятиліть, а економічна активність нашої старої монопаливної системи теплопостачання у цей час безперервно знижуватиметься.

Крім того, ліквідація перехресного субсидювання призведе до такого зростання цін на електрику і газ для населення, що їх не витримає бюджет жодної родини. Це своєрідна пастка. Власне, економічна модель підприємств теплопостачання та комунальної енергетики, "народжена" в епоху централізованої економіки, давно себе вичерпала.

Прогнозні цифри зростання тарифів до 2016 року: на електроенергію – на 250 %, на природний газ – на 260 %, на теплову енергію – на 250 %. Основна загроза – неспроможність населення і бюджетів сплачувати дедалі більші кошти.

Потрібно розробити національну стратегію та принципово нову систему теплопостачання, що ґрунтуватиметься на термомодернізації будівель. Пропонуємо дві стратегії, яких Україна має досягти до 2025 року.

Перша. Необхідно скоротити потребу в тепловій енергії в системах централізованого теплопостачання України на 65 %, що сприятиме покращенню економіки, екології й національної безпеки. Шлях до цього – масова термомодернізація будівель.

Друга. Провести маркетингове дослідження і забезпечити диверсифікацію паливно-енергетичного балансу систем централізованого теплопостачання міст України. Потрібно до 2025 року замінити природний газ місцевими видами палива і енергії на 80 %. Деякі країни цим шляхом пішли ще раніше. Наприклад, Швеція під час першої енергетичної кризи 1973–1978 років у тепловому і паливному балансі на 93 % залежала від імпортованих нафтопродуктів – мазуту, газового конденсату. Шведи розробили 15-річну програму, за якою на зміну котельним на мазуті прийшли котельні на біомасі, теплових насосах,

природному газі, вугіллі. А ще почали використовувати торф, скидне тепло промисловості та муніципалітетів. І зараз у структурі паливного балансу Швеції імпортоване вуглеводневе паливо становить менше 7 %. Країна вже давно є енергонезалежною. Це непогана модель і для України.

Висновки. Потреба реформування економічних відносин підприємств житлово-комунального господарства України актуалізується уже протягом багатьох років. Реформування місцевої інфраструктури, зокрема природних монополій необхідно розпочинати із змінам законів України, що мають норми конституційного характеру, які повинні надати більше повноважень в тому числі економічних і фінансових місцевим органам самоврядування. Запровадження муніципальної власності як власності корпоративної, недержавної дає змогу визначити економічні та фінансові параметри місцевого самоврядування, які збігаються з потребами ринкової економіки, – якісно нові економічні основи місцевого самоврядування і фінансово-економічної бази вітчизняної моделі природних монополій, які на цей час збиткові.

Перспективи подальших досліджень щодо підвищення ефективності функціонування житлово-комунального господарства очевидно повинні бути пов'язані з пошуком напрямків оптимізації організаційної структури, виробленням адекватного адміністративно-ринкового механізму управління в галузі, виділенням державних цільових коштів та розробленням цільових державних і регіональних програм для проведення модернізації комунальної інфраструктури з метою мінімізації операційних витрат і підвищення загальної ефективності їх функціонування.

Визначальною умовою виходу підприємств комунального господарства із кризи є дієва система їх державної підтримки. При цьому першочерговими заходами повинні бути: погашення заборгованості бюджетних коштів за нараховані субсидії і дотації, відшкодування втрат на надання пільг окремим категоріям населення, пом'якшення податкової політики щодо підприємств комунального господарства.

Література

1. Про загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009–2014 роки / Закон України : від 11 червня 2009 року № 1511-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
2. Житлово-комунальне господарство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jkg.com.ua/ukr/new.php>.
3. Семчук Г.М. «Три кити» стратегії комунальної сфери / Г.М. Семчук // Міське господарство України. – 2006. – № 3. – С. 24–25.
4. Неврахований фактор // Міське господарство України. – 2006. – № 3. – С. 30.
5. Матвеева Удосконалення тарифного регулювання в житлово-комунальному господарстві / Матвеева // Економіка та держава – 2006. – № 10. – С. 61–64.
6. Шидловський А.К. Паливно-енергетичний комплекс України на порозі третього тисячоліття / А.К. Шидловський, М.П. Ковалка. – К. : Українські енциклопедичні знання, 2001. – 400 с.

Надійшла 07.10.2011

УДК 330.43

Г. В. ГАВРИЛЮК

Хмельницький національний університет

ПРОГНОЗУВАННЯ ТРУДОМІСТКОСТІ РОБІТ НА ОСНОВІ МЕТОДІВ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ

Показано підхід до прогнозування трудомісткості робіт за кресленнями виробів для стадії експлуатації, який ґрунтується на всебічному дослідженні особливостей перебігу процесів праці на даній стадії. В зв'язку з тим, що частина інформації на стадії проектування є слабоформалізованою, слабоструктурованою та нечітко заданою використано для прогнозування апарат теорії нечіткої логіки. Показано особливості формування лінгвістичних змінних, побудови функцій належності та формування нечіткої бази знань прогнозувальної моделі. В результаті прогнозоване значення трудомісткості робіт зменшує невизначеність щодо перебігу та характеристик процесів праці, які виникають на стадії експлуатації.

In this article have prognosticated of labour intensiveness of works after the drafts of wares for the stage of exploitation, which is based on comprehensive research of features of motion of processes of labour on this stage. In connection with that part of information on the stage of planning is unexpressly set, that is why the vehicle of theory of fuzzy logic is utilized for prognostication. The features of forming of linguistic variables, construction of functions of belonging and forming of unclear base of knowledges of prognosis model are shown. The value of labour intensiveness of works forecast as a result diminishes a vagueness in relation to motion and descriptions of processes labours which arise up on the stage of exploitation.

Ключові слова: трудомісткість робіт, прогнозування, слабо структурована, слабо формалізована та нечітко задана інформація, лінгвістична змінна, функція належності, нечітка база знань, дефазифікація.

Динамічний процес розвитку виробництва та нові вимоги науково-технічного прогресу обумовлюють необхідність скорочення абсолютних і питомих втрат від реклаमाцій і ліквідації відхилень і